

Gooi geen etensresten weg

Verzamelaars hebben de neiging om alleen 'perfecte' exemplaren te bewaren, dat wil zeggen exemplaren waar alle poten en andere aanhangsels nog aan zitten en waarvan, zeker in het geval van dagvlinders, de vleugels onbeschadigd zijn. Zulke exemplaren hebben een grote esthetische aantrekkingskracht. Als het doel van de verzameling echter meer is dan schoonheidsbeleving en de dieren gezien worden als archiefstukken vol informatie (niet alleen over, bijvoorbeeld, anatomie en DNA, maar ook over voorkomen in tijd en ruimte), dan zijn beschadigde exemplaren of zelfs herkenbare onderdelen van even groot belang om te bewaren. Net zo als het uitpluizen van braakballen van uilen informatie geeft over het voorkomen van muizen kunnen etensresten van predatoren van insecten ons informatie verschaffen die we anders wellicht zouden missen. Het is bijvoorbeeld altijd zinvol prooiresten in spinnenwebben te controleren. Deze bijdrage gaat over de restanten van een maaltijd van een libel.

Entomologische Berichten 63(5): 151-153

Trefwoorden: blauwtjes, Lombok, vleugelresten

Libel als concurrent van Prikkebeen

Het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis in Leiden heeft een langlopend onderzoek naar de terrestrische fauna van Zuidoost-Azië (de Jong 2004). In de periode 1985-1995 was de aandacht vooral gericht op Wallacea, het gebied tussen de oriëntale en Australische regio's, en de vraag hoe de endemische fauna zich daar ontwikkeld heeft (de Jong & van Tol 1995). Naast het centrale eiland in dit gebied, Sulawesi, werden in dit kader ook andere eilanden bezocht, waaronder de Kleine Sunda-eilanden, de reeks van relatief kleine eilanden die zich uitstrekt ten oosten van Java, van Bali tot Wetar en Timor. Tijdens een bezoek aan Lombok in augustus 1990 was ik aan het verzamelen in een droog laaglandbos bij Suranadi, tien kilometer ten noordoosten van Narmada, toen ik een aantrekkelijk blauwtje (Lycaenidae) zag dat ik niet direct kon thuisbrengen. Vlak voor ik echter het diertje te pakken kon krijgen voor nader onderzoek greep een libel mijn beoogde prooi en even later dwarrelden twee vleugels naar beneden. Het bleken de beide linkervleugels te zijn (figuur 1). Een urenlange zoektocht naar een completer exemplaar leverde niets op. Ook tijdens bezoeken aan hetzelfde bos in 1991 en 1996 bleef de soort onvindbaar.

Rienk de Jong

Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden
jong@naturalis.nnm.nl

Verwarring op Java

De vleugels behoorden duidelijk tot een soort van het geslacht *Iraota* Moore, dat met vier soorten door het hele oriëntale gebied voorkomt. Drie van de vier soorten zijn hier afgebeeld (figuren 1-3); de vierde soort, *I. abnormis* Moulton, is uiterst zeldzaam en beperkt tot Borneo en Noord-Sumatra. De vleugels leken het meest op die van *I. timoleon* Stoll. De gepubliceerde informatie over de verspreiding van de soort gaf in die tijd een areaal aan van India tot West-Maleisië (Corbet & Pendlebury 1978, D'Abbrera 1986). Een gat in de verspreiding van een soort van Maleisië tot Lombok is erg onwaarschijnlijk, dus ik vermoedde dat de soort nog in het tussenliggende gebied zou opduiken of dat het om een nieuwe soort ging. Nu was indertijd *I. timoleon* wel van Java beschreven door Piepers & Snellen (1918). Zij volgden daarmee Frühstorfer (1907), die de tot dan toe gescheiden soorten *I. timoleon* (oorspronkelijk beschreven van China) en *I. rochana* Horsfield (oorspronkelijk beschreven van Java) op een hoop gooide en er in feite een puinhoop van maakte door wel de oudste naam te kiezen voor de (vermeende) soort (*I. timoleon*), maar vervolgens ook nog een *I. rochana pandara* te beschrijven. Van Java beschreef Frühstorfer *I. timoleon rochana* f. *aenus*, wat de vorm van de droge tijd zou zijn. In feite zijn *I. timoleon* en *I. rochana* gemakkelijk uit elkaar te houden. De eerste heeft aan de achtervleugel alleen een staart aan ader 1b, de tweede heeft ook een duidelijke staart aan ader 2. Bovendien heeft het vrouwtje van *I. timoleon* op de bovenzijde blauwe velden, terwijl de bovenzijde *I. rochana* geheel bruin is. Ook de tint van het blauw is verschillend: in *I. timoleon* hemelsblauw, in *I. rochana* lijkt er een zweem van groen in te zitten. De verschillen op de onderzijde lijken erg groot, maar er zijn vormen van *I. timoleon* met een sterke witte tekening, waardoor de verschillen veel kleiner worden. Wat Piepers & Snellen (1918) beschrijven (p. 65-66) en afbeelden (pl. xxiii fig. 91a, 91b) van Java is overduidelijk *I. rochana*. Ook in de Snellencollectie in Naturalis is slechts *I. rochana* vertegenwoordigd van Java. Seitz (1927) volgde Frühstorfer eveneens kritiekloos (en zijn figuren, pl. 149a, zijn onbruikbaar), maar Evans (1932) onderscheidde de twee soorten op correcte wijze.

1

2

3

4

Figuren 1-4. Boven- (links) en onderzijde (rechts) van de linkervleugels van **1** *Iraota distanti* van 'Sumatra occ.', lengte voorvleugel 16 mm, **2** *I. rochana* van 'Java, Preanger', lengte voorvleugel 17 mm, **3** *I. timoleon* van 'Sumatra, Deli', lengte voorvleugel 16 mm, **4** *I. timoleon* van Suranadi, Lombok, 16 augustus 1990, lengte voorvleugel 18 mm.. Foto: Rienk de Jong, Naturalis.

Upper (left) and underside (right) of the left wings of **1** *Iraota distanti* from 'Sumatra occ.', length of forewing 16 mm, **2** *I. rochana* from Java, Preange, length of forewing 17 mm, **3** *I. timoleon* from Sumatra, Deli, length of forewing 16 mm, **4** *I. timoleon* from Suranadi, Lombok, 16 August 1990, length of forewing 18 mm..

van Naturalis en de verspreiding gegeven door Min & Xiaoling (2002) tonen aan dat de soort in China wijder verspreid is dan aangegeven door Igarashi & Fukuda (2000). Het nu bekende areaal is weergegeven in figuur 2.

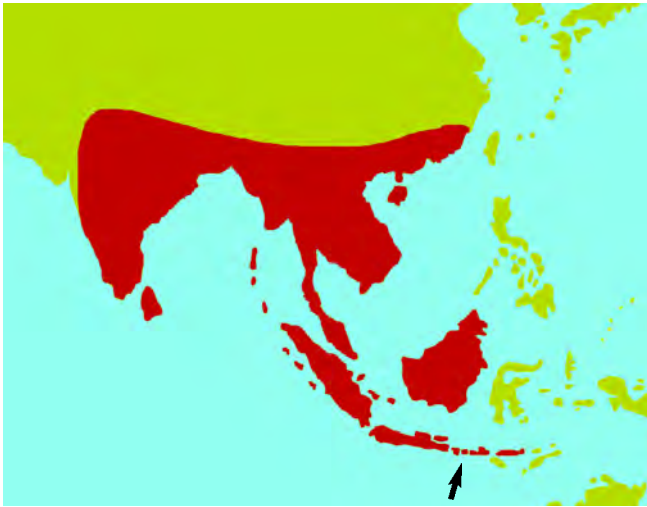
Verspreiding

Toch bleek op Java naast *I. rochana* ook *I. timoleon* voor te komen. Mr. Yusuke Takanami uit Tokio berichtte mij dat het type van *aenus* van Frühstorfer in The Natural History Museum in Londen een echte *I. timoleon* is. Corbet & Pendlebury (1992) gaven ook al Java op en Seki *et al.* (1992) breidden de bekende verspreiding van de soort uit met Sumatra, Borneo en de Kleine Sunda-eilanden. Een recente verspreidingskaart werd gepubliceerd door Igarashi & Fukuda (2000: 612). Een exemplaar van *I. timoleon* van Amoy (= Xiamen), op het Chinese vasteland tegenover Taiwan, in de collectie

Een vraag beantwoord

Tenslotte bleek het voorkomen van *I. timoleon* op Lombok dus toch niet zo uitzonderlijk en de vondst van twee losse vleugels zou geen aparte vermelding waard zijn, ware het niet dat deze vleugels afwijken van de weinige bekende complete exemplaren van de soort van Lombok. Mr. Yasuo Seki uit Tokio, aan wie ik foto's van de vleugels opstuurde, liet mij weten dat de vier exemplaren (drie ♂, 1 ♀) van *I. timoleon* die hij van Lombok gezien had zo afwijkend waren van de exemplaren van Java dat hij dacht aan de mogelijkheid van een aparte subspecies. Maar de twee losse vleugels van

Lombok komen overeen met exemplaren van Java. Daarom denkt de heer Seki nu eerder aan seizoensvormen. Ik laat de verdere taxonomische bewerking graag aan de heer Seki over en wil met deze notitie slechts aantonen dat zelfs de resten van een maaltijd van een libel interessante vragen kunnen oproepen en helpen bij de beantwoording ervan.

Figuur 2. Verspreiding van *Iraota timoleon*. Het pijltje wijst naar het eiland Lombok.
Distribution of *Iraota timoleon*. The arrow points to the island of Lombok.

Dankwoord

De heren Yasuo Seki en Yusuke Takanami (Tokio), beiden specialist in oriëntale Lycaenidae, zijn mij zeer terwille geweest. Dank ben ik ook verschuldigd aan het Indonesische Instituut van Wetenschappen, LIPI (Jakarta), voor de medewerking bij het onderzoek in Indonesië.

Literatuur

- Corbet AS & Pendlebury HM 1978. The butterflies of the Malay Peninsula. Malayan Nature Society.
- Corbet AS & Pendlebury HM 1992. The butterflies of the Malay Peninsula. Malayan Nature Society.
- D'Abbrera B 1986. Lycaenidae & Riodinidae. Butterflies of the Oriental Region (3). Hill House.
- Evans WH 1932. The identification of Indian Butterflies. Bombay Natural History Society.
- Frühstorfer H 1907. Neue indo-australische Lycaeniden (Schluss). Entomologische Zeitschrift 21: 156.
- Igarashi S & Fukuda H 2000. The life histories of Asian butterflies. Vol. 2. Tokai University Press.
- Jong R de (ed) 2004. Naturalis Exploring Biodiversity. Thirty years of zoological research in the forests of South-East Asia. Naturalis, Leiden. [Downloadable in pdf format from www.naturalis.nl]
- Jong R de & Tol J van 1995. Gevangen op een eiland: 1-20. Naturalis.
- Min W & Xiaoling F 2002. Butterflies Fauna Sinica: Lycaenidae. Henan Science and Technology Publishing House.
- Piepers MC & Snellen PCT 1918. The Rhopalocera of Java. Erycinidae, Lycaenidae. Martinus Nijhoff.
- Seitz A 1927. Lycaenidae. In: Grossschmetterlinge der Erde. IX, Die Indo-Australische Tagfalter (Seitz A ed): 799-1026. Alfred Kerren.
- Seki Y, Takanami Y & Otsuka K 1991. Lycaenidae. Butterflies of Borneo 2 (1). Tobishima Corporation.

Ingekomen 19 november 2004, geaccepteerd 16 april 2005.

Summary

Do not throw away left-overs

Just like the left-overs of the meals of owls in the form of pellets can give us information on their diet, left-overs of the meals of insect predators may give us information we may miss otherwise. This note is about the remains of a meal of a dragonfly. During a collecting trip in a forest in Lombok in 1990 a dragonfly took the wind out of the author's sails by snatching a lycaenid butterfly from just in front of the butterfly net. Two wings came fluttering down and were collected. No further specimens were seen, and visits to the same forest in 1991 and 1996 did not yield additional specimens. The wings appeared to belong to *Iraota timoleon*, at the time not known for sure east of West-Malaysia. The uncertainty of the distribution of the species was initiated by Frühstorfer (1907), who confused *I. timoleon* and *I. rochana*. Piepers & Snellen (1918) and Seitz (1927) continued the confusion, but Evans (1932) separated the two species correctly. Nowadays *I. timoleon* is known from a wide range, from India and Sri Lanka to China and Flores. A few specimens of the species are also known from Lombok, but surprisingly these specimens are different from the wings presented here. The taxonomic conclusion is left to be worked out to Mr Seki (Tokyo), who kindly informed the author about the matter. This note is only meant to draw attention to the fact that it may be worthwhile to be careful with left-overs.